

Ks. Stanisław WARZESZAK

ETOS WOLNOŚCI UCZNIA CHRYSYDUSA W TEOLOGII NOWEGO TESTAMENTU

Treść: 1. Jezus Chrystus jako osoba wolna i wyzwalająca; 2. Zjednoczenie ucznia z Chrystusem w dziele wyzwolenia; 3. Usprawiedliwienie ucznia przez wiarę w Jezusa Chrystusa; 4. Perspektywa metodologiczna idei naśladowania Chrystusa.

W teologii Nowego Testamentu wolność osobowa jest darem zachowującym swoją naturę i wartość, o ile w jego używaniu człowiek liczy się z Bogiem, który tego daru udziela. Skoro wolność jest darem osobowego Boga udzielonym ludzkiej osobie, to człowiek jako podmiot wolności winien brać pod uwagę prażródło tej wolności, a więc osobę Boga, w którym ona istnieje w sposób absolutny. Człowiek nie byłby podmiotem wolności i osobą, gdyby swojego istnienia nie zawdzięczał istnieniu osobowego Boga, posiadającego wolność w stopniu najdoskonalszym. Nie byłby zatem wolny, gdyby jego wolność nie uczestniczyła w wolności absolutnej Boga. Ponieważ jest obdarzony wolnością i dąży do jej realizacji, dlatego w każdej akcji swego istnienia i wolności powinien odpowiednio odnosić się do prażródła; w przeciwnym wypadku byłby pozbawiony właściwego gruntu bytowania oraz możliwości pełnej realizacji wolności. Istotnie, fakt nieposłuszeństwa człowieka, polegający na usiłowaniu oderwania ludzkiej egzystencji i wolności od swego źródła w Bogu, spowodował znaczące załamanie się tejże wolności i egzystencji.¹

W Nowym Testamencie obraz człowieka wolnego, realizującego swą dojrzałą i pełną egzystencję, jest związany z naśladowaniem Chrystusa (Mt 19, 21; Mk 10, 21; Łk 18, 22). Ten, kto rzeczywiście chce być doskonałym, wezwany jest do osobowej więzi z Jezusem, do pójścia za Nim, jako uczeń za swoim mistrzem. Ten, który jest "nauczycielem dobrym", pozostaje w doskonałej jedności i zgodności z wolą Bożą, a w akcji swego posłuszeństwa przywraca na nowo jedność i zgodność ludzkiej wolności z wolą Boga (por. J 17, 23). Posłuszeństwo Chrystusa posunięte aż do ofiary ze swego życia wskazuje na wielkość dzieła zbawienia i na potęgę zgubnych skutków nieposłuszeństwa człowieka. Dzieło zbawienia zrealizowane w doskonałym akcie posłuszeństwa Chrystusa stało się źródłem wolności człowieka (Rz 5, 12-21) i drogą

---

¹ Daje temu wyraz współczesna teologia wolności. Np. Karl Rahner stwierdza: „Freiheit im theologischen Verstand ist Freiheit von Gott her auf Gott hin”; „Theologie der Freiheit” w: *Schriften zur Theologie*, t. 6, Einsiedeln-Zürich-Köln 1965, 216. Co więcej, Rahner powie o Bogu, że jest „wolnością ludzkiej wolności” Por. S. GRABSKA, *La liberté chrétienne selon quelques théologiens catholiques contemporains*, Louvain 1973, 52-60.

wyzwolenia od różnych form niewoli do wolności, nadającej osobie ludzkiej odpowiednią godność. O znaczeniu wyzwolenia w Chrystusie świadczą skutki i duchowe owoce charakterystyczne dla człowieka zjednoczonego z Odkupicielem i trwającego w wolności chrześcijańskiej.² Szczególnie zaś uczeń Chrystusa, całym swym życiem naśladowający swego Mistrza, dostępuje wolności w Chrystusie, która jest jednocześnie wolnością w Bogu.

Jeśli spojrzeć na kwestię naśladowania Chrystusa jako drogę wolności – tak jak uczynił to Jan Paweł II w encyklice *Veritatis Splendor* – odśtania się określony etos ucznia, jako etos chrześcijańskiej wolności. W niniejszym studium proponujemy przyjrzenie się tej szczególnej relacji uczeń – Mistrz jako relacji egzystencjalnej, opartej na ontologicznej jakości życia i osobowej wolności. W tym celu stosujemy metodę analizy egzystencjalno-personalistycznej, która pozwoli na głębsze odczytanie natury ludzkiej wolności, jako wolności uczestniczącej w wolności Syna Bożego. Etos ucznia pojawia się wówczas jako sposób zachowania i postępowania w synowskiej wolności. Doświadczenie egzystencjalne i jego analiza w perspektywie personalistycznej pozwala na wydobycie oryginalnych treści teologicznych i moralnych do budowania całości kształtu etosu życia chrześcijańskiego.

1. Jezus Chrystus jako osoba wolna i wyzwalająca

W Nowym Testamencie osoba Mesjasza związana była nierozłącznie z ideą zbawienia rozumianego jako wyzwolenie. W Jezusie Chrystusie Bóg jest tym, który zbawia, ocala człowieka przed śmiercią i prowadzi do wolności. Już samo narodzenie Jana Chrzciciela – zwiastuna Mesjasza – daje początek dziełu wyzwolenia człowieka, dokonanemu przez Boga Izraela, który „nawiedził lud swój i wyzwolił go” (Łk 1, 68). Bóg miał wyzwolić naród Izraela i wybawić z niewoli nieprzyjaciół (Łk 2, 38; 24, 21) i faktycznie wybawił go z różnorodnych form niewoli, zwłaszcza zaś niewoli grzechu. Wyzwolenie to dokonało się przez Jezusa Chrystusa: "Bóg wywyższył Go na prawicę swoją jako Władcę i Zbawiciela, aby dać Izraelowi nawrócenie i odpuszczenie grzechów" (Dz 5, 31; por. 13, 26; Hbr 9, 12; 1P 1, 18).³

Powstała w ten sposób pewnego rodzaju mistyka wolności oparta na tradycji narodu, który stał się wybranym już przez sam fakt wyzwolenia. Uwolnienie z niewoli egipskiej, "z domu niewoli" (Wj 13, 3) wiązało się z uświęceniem narodu i wybraniem go na własność (6, 6). Fakt wyzwolenia narodu wybranego nabrał głębokiego znaczenia religijnego i związał się na trwałe z tradycją Paschy (Wj 12, 14; 13, 3-10; Pwt 16, 1-8) oraz szabatu (Pwt 5, 12-15). Bóg, który wyzwala, stał się centrum życia religijnego i tradycji Izraela (por. 15, 15; Mi 6, 4-5).⁴

Proces wyzwolenia dokonywał się na przestrzeni całej historii narodu wybranego. Bóg interweniował zawsze w jego obronie przed nieprzyjacielem (1Sm 7, 3), dążył do

² Por. C. AUGRAIN, J. GUILLET, "Posłuszeństwo", w: *Słownik teologii biblijnej*, t. K. Romaniuk, Poznań-Warszawa: Pallottinum 1973, 729n.

³ Por. C. SPICQ, *Théologie morale du Nouveau Testament*, t. 2, (Etudes Bibliques), Paris: Gabalda 1965, 624n.

⁴ Por. H. LANGKAMMER, *Słownik biblijny*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1982, 155.

wyzwolenia z politycznej niewoli zaborczych narodów (Iz 4-3, 1. 14; Jr 31, 11; 1 Mch 4, 9-11) oraz wszelkich innych form niewoli, które go ciemniły. Interwencja Boga polegała na zbawczym działaniu oznaczającym uwolnienie (Mi 4, 10; Dn 6, 28), obronę (Jr 50, 34; Ps 119, 154), przebaczenie grzechów (Ps 138, 8; Mdr 10, 2), wybawienie z nędzy, rozpacz, ucisku, od zbiorowego i jednostkowego zła (2 Sm 4, 9; Jr 15, 21), a wreszcie obdarzenie Bożym błogosławieństwem (Iz 51, 11; Ps 103, 4). W tym ujęciu zbawienie-wyzwolenie jest wyrazem szczególnej miłości Boga i Jego opatrności obdarzającej łaską, współczuciem, wolnością, zachowaniem przy życiu i w bezpieczeństwie. Dlatego można znaleźć w Piśmie świętym określenia Boga, które wprost wyrażają Jego przymioty: Odkupiciel (Iz 41, 14) lub Wybawiciel (1 Mch 4, 11), zaś na określenie narodu takie wyrażenia jak: "odkupieni przez Pana" (Ps 107, 2; Iz 62, 12) i "wyzwoleni" (Iz 35, 9).⁵ Zbawienie jest więc szczególnym aktem miłości Boga i prowadzi zawsze do wyzwolenia człowieka, albowiem jego wolność i godność, jako dar Boży, domagają się ocalenia.

Bóg w swojej miłości dążył do objawienia człowiekowi wzniosłego charakteru dzieła wyzwolenia, którego sam był autorem, jakkolwiek dokonał go poprzez różnych pośredników (por. Iz 45, 13; Dz 7, 35; 12, 11), nade wszystko zaś poprzez swojego Syna, Jezusa Chrystusa (Dz 7, 37; Ga 1, 4). Syn Boży, będąc w najdoskonalszy sposób osobą wolną, przyszedł na świat, aby wyzwolić człowieka i zrealizować odwieczny plan zbawienia w akcie wyzwolenia. Wolność Chrystusa przedstawia się jako szczególna cecha Jego osobowości, zwłaszcza w relacji do otoczenia i w sposobie swojego bycia. Nie jest skrępowany ani związkami rodzinnymi (Łk 11, 27n), ani społecznymi (Łk 11, 37-54), ani też określonymi przez ludzi zasadami postępowania (Łk 7, 36-50). Wolny jest również w wyborze przyjaciół, swoich uczniów (Mt 4, 18-22), wolny jest w stosunku do władzy politycznej, nie lęka się prześladowań (Łk 13, 32) ani nie bierze udziału w życiu politycznym (20, 20n). Działa w sposób niezależny (Mt 22, 16) i naucza "jak ten, który ma władzę" (Mk 1, 22). Jego działanie i słowo potwierdzają tożsamość, wskazują na jedność nauczania i stylu życia. Najpełniej wyraża się jego wolność w postawie autentycznej miłości bliźniego i synowskiego oddania Ojcu (Mt 7, 12; J 17, 1-5). Znakiem pełnej wolności Chrystusa była Jego moc i władza, nie tylko nad pewnymi strukturami życia społecznego, wobec których stawiał radykalne wymagania Boże, lecz także nad fizyczną niemocą człowieka, władzami duchowymi, a nawet nad grzechem (Mk 2, 5). Zdolność panowania nad całą tą rzeczywistością, która stanowiła formę niewoli dla człowieka, oraz zdolność kierowania działań ludzkiej natury na praktykę miłości – wskazuje na szczególny charakter wolności, jaką odznaczał się Syn Boży.⁶

Chrystus w ujęciu ewangelisty Łukasza jest osobą absolutnie wolną dla dobra i miłości, a zarazem jest tym, kto wyzwala do dobra i miłości. Sam był świadom swego stanu i posłannictwa, do siebie bowiem odniósł słowa: "Duch Pański spoczywa na Mnie, ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie, abym ubogim niósł dobrą nowinę, więźniom głosił wolność, a niewidomym przejrzenie; abym uciśnionych odsyłał wolnymi, abym obwo-

⁵ Por. C. SPICQ, dz. cyt., 625-627.

⁶ Por. F. MUSSNER, *Theologie der Freiheit nach Paulus*, (Questiones Disputatae 75), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1976, 48-50; B. HÄRING, *Frei in Christus. Moraltheologie für die Praxis des christlichen Lebens*, t. 1: *Das Fundament aus Schrift und Tradition*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 1982, 126-132.

tywał rok łaski od Pana" (Łk 4, 18-19; por. Łk 6, 1-2; 58, 6). Chrystus odnosząc te słowa do siebie, wskazuje na swój stan ontologiczny oraz na rolę, jaką ma odegrać wobec ubogich, uciśnionych, więźniów i chorych w procesie ich wyzwolenia od różnych form niewoli, czy to społecznej i prawnej, czy też duchowej i fizycznej. Chrystus jako Pomazaniec Boży – Zbawiciel wprowadza nową erę egzystencji, tj. egzystencji eschatologicznej, w stanie miłosierdzia i łaski Bożej (por. 2 Kor 6, 2).⁷

Dzieło wyzwolenia w Chrystusie faktycznie dokonało się: "dlatego że Bóg był z Nim, przeszedł On dobrze czyniąc i uzdrawiając wszystkich, którzy byli pod władzą diabła" (Dz 10, 38). Wyzwolił On wszystkich podlegających mocy grzechu, odpuszczając go i wprowadzając w stan odzyskanej wolności. Wyzwolenie w Chrystusie odnosi się przede wszystkim do wolności duchowej, jednakże posiada również charakter społeczny, mimo że nie stanowi punktu centralnego w nowotestamentalnej teologii wyzwolenia. Chrystus-Wyzwoliciel jest spełnieniem zapowiedzianego Odkupienia w fakcie uwolnienia Izraela z niewoli, jest On tym, który wyzwala do wolności (Ga 5, 1. 13; 4, 26. 31; 1Kor 7, 22; 2 Kor 3, 17) i obdarza nią każdego, kto poprzez wiarę przyjmuje Jego słowo (J 8, 32. 36).⁸

2. Zjednoczenie ucznia z Chrystusem w dziele wyzwolenia

Wyzwolenie człowieka z niewoli grzechu i innych form niewoli spowodowanej przez grzech jest aktem ofiarnej miłości Boga, która w osobie Jezusa Chrystusa przywróciła człowiekowi jego niezwykłą godność. Chrystus jako ten, który wyzwala, obiektywnie dokonał wszystkiego, co stanowiło warunek wyzwolenia, bez udziału człowieka. Przez swoją śmierć i zmartwychwstanie daje pełny udział w zbawczych owocach tym, którzy pozostają zjednoczeni z Nim i pragną przyswoić sobie obfitość darów Bożej łaski (por. Rz 5, 15-17; 1 Tym 1, 14) a także poddają się wewnętrznemu porządkowi odkupienia (por. Rz 6, 1. 15; 2 Kor 6, 1-2). Wyzwolenie człowieka w Chrystusie domaga się zatem interioryzacji odkupienia i wewnętrznej integracji ludzkiej egzystencji oraz nowej rzeczywistości stworzonej przez śmierć i zmartwychwstanie Syna Bożego.⁹ Natura i charakter zjednoczenia z Chrystusem oraz uwarunkowania tego zjednoczenia mają definitywne znaczenie dla dowartościowania ludzkiej godności i kształtowania etosu ucznia.

Zjednoczenie Chrystusa z człowiekiem w akcie odkupienia posiada charakter dwustronny. Chrystus przekazuje owoce swojego zbawczego dzieła i dopuszcza do uczestnictwa w tym dziele wszystkich, którzy chcą wejść w zasięg łaski i zjednoczyć się ze Zbawicielem. W teologii Nowego Testamentu, a zwłaszcza u św. Pawła, tę ideę wyraża akt zbawienia z przyimkiem "za" (*hyper*). Jezus Chrystus jest tym, który "zo-

⁷ Por. C. SPICQ, *dz. cyt.*, 628-630; F. MUSSNER, *dz. cyt.*, 47n.

⁸ Por. L. ROY, "Wyzwolenie – wolność", w: *Słownik teologii biblijnej, dz. cyt.*, 1101; G. GUTTIEREZ, *Teologia wyzwolenia. Historia, Polityka i Zbawienie*, tł. J. Szewczyk, Warszawa: IW Pax 1976, 182-185. Tenże ostatni ujmuje dzieło zbawienia i wyzwolenia w szerokim kontekście społecznym, a niekiedy wyłącznie społecznym: « [...] zbawienie Chrystusa jest radykalnym wyzwoleniem od wszelkiej nędzy, wszelkiej grabieży, wszelkiego wyobcowania »; *tamże*, 185.

⁹ Por. J. RUMAK, *Mistyka świętego Pawła Apostoła*, Assisi 1977, 443-448.

stał wydany", lub "wydał samego siebie **za nas**", bądź też "umarł **za nas**", "**za** nasze grzechy" (Rz 4, 25; 8, 32; 2 Kor 5, 14n; Ga 1, 4; 1 Tm 2, 6; Tt 2, 14; 1P 3, 16; 1 J 2, 2), a w innych miejscach dochodzi jeszcze motywacja miłości "wydania się **za nas**" (por. Ga 2, 20; Ef 5, 2. 25), zwłaszcza zaś, choć pośrednio, w zdaniu: "Chrystus stał się przekleństwem **za nas**", lub "dla nas" (Ga 3, 13). W formule "za" egzegeci dopatrują się idei substytucji, zastępczego wydania się, czy umierania Chrystusa, bądź idei solidarności Chrystusa z człowiekiem.¹⁰

Idea substytucji, zastępczego wydania się i zastępczego umierania, posiada charakter zadośćuczynnej ofiary – ekspiacyjnej i zastępczej (Mk 14, 24; 10, 45). Jeszcze inny aspekt rozumienia formuły "hyper" wprowadza idea solidarności Chrystusa z grzeszną ludzkością. Chrystus dla dobra człowieka, dla jego korzyści przyjmuje ludzką naturę i grzeszny stan egzystencji, aby w tym stanie odkupić człowieka i wewnętrznie go przemienić (por. 2 Kor 5, 14n). Wyzwolenie człowieka okazało się skuteczne przez fakt ścisłego zjednoczenia Chrystusa z ludzkością poddaną w niewolę grzechu, śmierci i Prawa (Rz 5, 15n; Ga 4, 4), aby solidarnie wprowadzić ją w relację dziecięstwa i synostwa Bożego, w stan synowskiej egzystencji. Wydanie się Chrystusa na śmierć "za nas" prowadziło więc do zbliżenia się i zjednoczenia Boga z człowiekiem, aby wyzwalając go z grzesznej egzystencji, wprowadzić do pełnego godności współistnienia ze sobą (Ga 4, 5).¹¹

W tej sytuacji Chrystus staje się pośrednikiem zarówno w akcie stworzenia, jak i w dziele zbawienia. Wszystko bowiem dokonało się (*dia*) "przez Niego" (1 Kor 8, 6; Kol 1, 1-6b; Hbr 1, 2; J 1, 3) i wszystko również dostępuje zbawienia "przez Pana naszego Jezusa Chrystusa" (por. 2 P 1, 2). Przez Niego i dzięki Niemu człowiek istnieje i zarazem uczestniczy w zbawieniu, przez Niego ludzka egzystencja zostaje podtrzymywana i ulega przemianie, upodobnieniu do egzystencji Syna Bożego. Cała ludzka egzystencja zostaje objęta przez Chrystusa i przez Niego również staje się nową i zbawczą egzystencją chrześcijańską. Wartość ludzkiej egzystencji nabiera znaczenia w zjednoczeniu z Chrystusem do tego stopnia, że "przez Niego" po prostu człowiek jest tym, kim jest, a jest dziedzicem i Synem Bożym (Rz 8, 14-17; Ga 4, 7). "Przez Chrystusa" jako pośrednika człowiek staje się "uczestnikiem Boskiej natury" (2 P 1, 4) i wchodzi we wspólnotę z Bogiem i ludźmi (1 J 1, 3). Tak więc egzystencja ludzka nabiera wartości tylko przez Chrystusa i dzięki Niemu (por. Kol 1, 15-20).¹²

Przejawem zjednoczenia z Chrystusem jest nowotestamentalna idea *naśladowania*, mocno podkreślona przez Ewangelistów. Jezus jednoczy ze sobą tak ściśle swoich uczniów, że więź ta nabiera charakteru teocentrycznego i poniekąd eschatologicznego (Łk 10, 16). Nowa relacja, w którą Chrystus wprowadza swoich uczniów, jest do tego stopnia radykalna, że wymaga ona całkowitego wyrzeczenia się siebie, umierania dla siebie, współumierania z Nim (Mk 8, 34; Mt 10, 38). W nauczaniu św. Pawła Chrystus, składając zastępczą ofiarę zadośćuczynienia, wprowadza człowieka w skutki tej

¹⁰ Por. H. LANGKAMMER, "Być z Chrystusem i być w Chrystusie. Egzystencjalna sekwencja chrystomorficzna w soteriologii św. Pawła", *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 29(1982) z. 1, 67.

¹¹ Por. X. LÉON-DUFOUR, "Jezus Chrystus", w : *Słownik teologii biblijnej, dz. cyt.*, 352n.

¹² Por. H. LANGKAMMER, "Być z Chrystusem i być w Chrystusie", *art. cyt.*, 68 ; A.A. VIARD, J. DUPLACY, "Pośrednik", w : *Słownik teologii biblijnej, dz. cyt.*, 738.

ofiary przez naśladowanie Jego samego, także w postawie Jego umierania i zmartwychwstania. W tym sensie można mówić nie tylko o zastępczej śmierci Chrystusa, lecz także o zastępczym Jego zmartwychwstaniu, które jest zmartwychwstaniem "za nas", abyśmy również my zmartwychwstali z Nim i w Nim zdobyli nowe życie: "za wszystkich umarł Chrystus po to, aby ci, co żyją, już nie żyli dla siebie, lecz dla Tego, który za nich umarł i zmartwychwstał" (2 Kor 5, 15).¹³

Stan ludzkiej egzystencji w zjednoczeniu z Chrystusem ujawnia się jeszcze dobitniej we współistnieniu z Nim. Przyimek *syn* - "z" w odniesieniu do Chrystusa wyraża szczególną więź i wspólnotą człowieka "z Nim" Św. Paweł w swoim życiu i działalności apostołskiej trwał w zjednoczeniu z Chrystusem partycypując w tajemnicy paschalnej (2 Kor 4, 14; 6, 3-10; Ga 6, 17; Kol 1, 24; Flp 3, 10n). Również wszyscy wierzący otrzymują rzeczywiste uczestnictwo w tajemnicy paschalnej Chrystusa, w zjednoczeniu z Jego śmiercią i zmartwychwstaniem, zostając wprowadzeni do nowego życia (2 Kor 5, 14n). Tę rzeczywistość realizuje chrzest, który włącza w tajemnicę paschalną i obdarza nowym życiem w Chrystusie (Rz 6, 4n; Kol 2, 12-15). Odtąd człowiek staje się na trwałe zjednoczony z Chrystusem, przez śmierć Chrystusa otrzymuje trwałe uczestnictwo w Jego życiu, zarówno teraz jak i w przyszłości (1 Tes 5, 10; 4, 15-17; Flp 1, 23). Jedność człowieka z Chrystusem zostanie uwieńczona u kresu eschatologii, kiedy stanie się on dziedzicem dóbr niebieskich i uczestnikiem chwały razem z Chrystusem, upodabniając się do Niego (Rz 8, 17; Kol 3, 4; 1 P 4, 13; 5, 1). Chrystus bowiem upodobni nas do siebie i "przekształci nasze ciało poniżone na podobne do swego chwalebego ciała" (Flp 3, 21). A zatem każda forma zjednoczenia z Chrystusem stwarza nową rzeczywistość ludzkiej egzystencji i nadaje nową wartość bytom współistniejącym w jedności ze Zbawicielem.¹⁴

Zjednoczenie człowieka z Chrystusem poprzez Jego śmierć i zmartwychwstanie prowadzi do ukształtowania nowej egzystencji ludzkiej i niemal nowego człowieka. Każdy człowiek, który pragnie wejść w tę nową rzeczywistość istnienia, musi zjednoczyć się z Chrystusem w Jego śmierci i zmartwychwstaniu przez sakrament chrztu. Apostoł Paweł dostrzega w tym sakramencie bardzo ścisły związek śmierci Chrystusa ze śmiercią człowieka i wynikające z tego związku nowe życie, również z Chrystusem (Rz 6, 4-7). "Jeżeli bowiem przez śmierć, podobną do Jego śmierci, zostaliśmy z Nim złączeni w jedno, to tak samo będziemy z Nim złączeni w jedno przez podobne zmartwychwstanie" (Rz 6, 5). Sakrament ten tak ściśle jednoczy człowieka z Chrystusem, że staje się on jakby zrośnięty z Chrystusem (*symfitos*), jednoczy się z Nim aż do jedności organicznej, staje się jedno z Nim, tj. ontycznie związanym. W tym zjednoczeniu znajduje podstawę nowa egzystencja chrześcijańska, nowy byt w Chrystusie (por. J 15, 1-6).¹⁵ Identyczność Jezusa historycznego z Chrystusem zmartwychwstałym, obecnym w sakramentach, pozwala człowiekowi uczestniczyć w zbawczych owocach

¹³ Por. H. LANGKAMMER, *Teologia Nowego Testamentu*, cz. 2 *Paweł, List do Hebrajczyków*, Wrocław: WKA 1984, 138-141.

¹⁴ Por. J. GNILKA, *Der Philipperbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 10, f. 3), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1968, 206-210.

¹⁵ Por. H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 6), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1977, 195n.

na zasadzie ściślej, ontycznej i duchowej jedności z Nim. Chrystus bowiem, jako głowa ludzkości i jej przedstawiciel, zjednoczył się tak ściśle z każdym człowiekiem – działając w jego imieniu i dla niego, obejmując go sobą i determinując jego los w sobie samym – że stał się w jakiejś mierze zbiorową osobowością, solidarny z każdym ludzkim losem. W ten sposób Chrystus wiąże ze swoją śmiercią i zmartwychwstaniem każdego człowieka, dokonując w nim dogłębnej przemiany, czyni go wolnym, powołując do nowego życia. Wystarczy wiara w Boga i w Jego moc, która powołała Chrystusa do życia, a z Nim każdego przyjmującego chrzest (Kol 2, 12).¹⁶

Człowiek zjednoczony z Chrystusem zostaje upodobniony do Niego w Jego śmierci i zmartwychwstaniu, umiera dla grzechu tak, jak Chrystus, który przez śmierć zwyciężył grzech. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i on wkracza do nowego życia. Grzeszny człowiek zostaje z Chrystusem przybity do krzyża i dzięki tej śmierci staje się wolny od grzechu, aby żyć dla Boga. Jedność z Chrystusem w śmierci i zmartwychwstaniu czyni człowieka wolnym od niewoli grzechu i prowadzi do pełni życia (por. Kol 2, 11-13). Umiera z Chrystusem stary człowiek, postępujący według własnych pożądliwości ciała i zepsutej natury (por. Ga 5, 19n). Nowy byt w Chrystusie jest wolny od "starego człowieka" (Kol 3, 9), ponieważ przeszedł z Chrystusem przez śmierć i zmartwychwstanie do nowego życia i dzięki temu może postępować w nowości życia jako wolny od grzechu, a żyjący dla Boga "w sprawiedliwości i świętości" (Ef 4, 24) według ducha, który kieruje ludzkim umysłem.¹⁷

Nowe życie w Chrystusie, wyprowadzone ze ściślej jedności człowieka z Jego śmiercią i zmartwychwstaniem, znajduje swoje dopełnienie w zjednoczeniu człowieka z Chrystusem przebywającym w chwale. Człowiek w wyniku powołania do nowego życia w Chrystusie zmartwychwstałym i wywyższonym zostaje również obdarzony chwałą (Rz 8, 30; Ef 2, 5-6). Tak więc nowe życie, którego uwieńczeniem jest przebywanie w chwale, oznacza przede wszystkim stan wolności od niewoli "starego człowieka" i wiąże się ściśle z życiem Chrystusa, jak również z owocami Ducha Świętego (Rz 8, 1-4). Jest ono przejawem nowej rzeczywistości istnienia, ukazanej w zmartwychwstaniu Chrystusa (Rz 6, 10), i stanowi aktualną rzeczywistość dla wiary (Rz 6, 11), eschatologiczną pełnię wiary i nadziei (Rz 6, 8), jak również, będąc skutkiem pojednania świata z Bogiem (2 Kor 5, 18n), prowadzi do nowego wymiaru moralności opartej na miłości i posłuszeństwie w wierze (Rz 6, 4).¹⁸ Stan nowego życia, który uzyskuje człowiek w zjednoczeniu z Chrystusem, jest wolnością istnienia dla Boga, a zarazem prowadzi człowieka do pełni godności, do realizacji siebie na miarę powołania w Chrystusie i postępowania w nowym życiu.¹⁹ Człowiek w jedności z Chrystusem staje się poniekąd nowym bytem, podobnym do Jego bytu, i wchodzi w stan nowej egzystencji, która wy-

¹⁶ Por. E. SZYMANEK, *List do Galatów. Wstęp – przekład z oryginału – Komentarz*, (Pismo święte Nowego Testamentu, t. 6, cz. 2), Poznań-Warszawa: Pallottinum 1978, 135n.

¹⁷ Por. A. SWATOWSKA, "Nauka św. Pawła o chrzcie w Rz 6, 1-13", w: *Warszawskie Studia Biblijne*, red. J. FRANKOWSKI, B. Widła, Warszawa: ATK 1976, 251-253.

¹⁸ Por. H. LANGKAMMER, *Teologia Nowego Testamentu*, cz. 2 *Paweł, List do Hebrajczyków*, dz. cyt., 143.

¹⁹ Por. W. SCHMITHALS, *Die theologische Anthropologie des Paulus. Auslegung von Röm 7, 17 - 8, 39*, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz: W. Kohlhammer 1980, 117-137.

znacza wymiar nowego życia i nowego bytowania na miarę tego, kim człowiek w jedności z Chrystusem jest dla Boga.²⁰

Zjednoczenie z Chrystusem jest źródłem istnienia nowego człowieka, zaś współistnienie człowieka z Chrystusem wiąże się z byciem w Chrystusie (*en Christo*). Łączność człowieka z Jego śmiercią i zmartwychwstaniem daje uczestnictwo w tajemnicy paschalnej, w jej owocach, a więc i w samym Chrystusie (2 Kor 5, 17). Kontynuacją współistnienia z Chrystusem jest bycie w Chrystusie zmartwychwstałym i uwielbionym, które jest podstawą nowego życia. Chrystus do tego stopnia jednoczy się z człowiekiem, że niemal z nim się utożsamia (Ga 2, 20). Daje On człowiekowi możliwość wkroczenia w swoje życie i przyswojenia skutków zbawczej śmierci i współzmartwychwstania ze sobą. Życie przyszło przez Chrystusa i "w Chrystusie wszyscy będą ożywieni" (1 Kor 15, 22). Każdy, kto przez chrzest łączy się z Chrystusem – aktualnie w Kościele z Chrystusem wywyższonym – osiąga pełnię życia w Chrystusie. Dlatego człowiek w Chrystusie zdobywa pełnię nowego życia, żyjąc zarazem dla Chrystusa. Pełnia życia w Chrystusie oznacza zaś wolność dla Chrystusa i właściwą wartość ludzkiej egzystencji.²¹

Istnienie człowieka w Chrystusie dane jest zatem realnie w sakramencie chrztu. Chrystus działając przez ten sakrament w akcie zjednoczenia z człowiekiem, dokonuje duchowego obrzezania (Kol 2, 11-13), sprawia, że człowiek uwalnia się od grzechu – objawiającego swoją moc poprzez ciało, i wyzbywa się grzechu a z nim również grzesznego ciała (por. Rz 6, 6). Duchowe obrzezanie, polegające na wyzbyciu się ciała i grzechu, daje uczestnictwo w zmartwychwstaniu Chrystusa, w nowym życiu. Obrzezanie w Chrystusie wprowadza człowieka w nowy Lud Boży, istniejący na podstawie nowego przymierza. Straciło bowiem sens obrzezanie w starym przymierzu, ponieważ ono nie dawało usprawiedliwienia. Nabrało natomiast wartości obrzezanie w Chrystusie, oznaczające uwolnienie od ciała podległego mocy grzechu, oraz zjednoczenie z Chrystusem jako Głową nowego Ludu ustanowionego na podstawie nowego przymierza.²²

Zjednoczenie z Chrystusem przez chrzest daje człowiekowi możliwość osiągnięcia w Chrystusie oczyszczenia i obmycia z grzechów, uświęcenia i usprawiedliwienia (1 Kor 6, 11). Uświęcenie człowieka w Chrystusie oznacza poświęcenie się Bogu na własność i oddanie się Jemu w ofierze, jak również moralną doskonałość i czystość, a usprawiedliwienie – zbliżenie do Boga sprawiedliwego, zachowanie Jego woli i ścisłą przynależność do Niego. Pojęcia te wskazują na ścisłe zjednoczenie się z Chrystusem i upodobnienie się do Niego, który był święty i sprawiedliwy (por. Dz 3, 14). On to uświęcił i oczyścił cały Kościół, który wpięrow umiłował i wydał za niego samego siebie (Ef 5, 26). Ten fakt leży u podstaw jedności Kościoła i powstawania społeczności zbawczej. Społeczność ta zaistniała dzięki odrodzeniu i odnowieniu każdego z jej członków. Człowiek odrodzony w Chrystusie, umierając i zmartwychwstając z Nim

²⁰ Por. J. GIBLET, "Condition et vocation du chrétien selon le Nouveau Testament. L'homme sauvé", *Lumière et Vie* 4(1955) nr 21, 35-64.

²¹ Por. M. FLICK, Z. ALSZEGHY, *Il Vangelo della grazia. Un trattato dogmatico*, (Nuovo Corso di Teologia Cattolica 6), Firenze: LEF 1967, 93-98.

²² Por. R. SCHNACKENBURG, *Das Heilsgeschehen bei der Taufe nach dem Apostel Paulus. Eine Studie zur paulinischen Theologie*, München: Zink 1950, 132-166.

do nowego życia, obdarzony zostaje Duchem Świętym i przeznaczony do chwały. Odrodzenie oznacza powtórne narodzenie do nowego życia na gruncie tego samego podmiotu i jego odnowienie, czyli ukształtowanie nowego bytu, który ciągle może się odnawiać i doskonalić (Tt 3, 4-6; por. J 3, 7). W ten sposób człowiek zostaje usprawiedliwiony przez Chrystusa w Duchu Świętym i wprowadzony w nową relację z Bogiem, otrzymuje prawo do życia wiecznego (Tt 3, 7) jako owoc usynowienia Bożego (Rz 8, 17; Ga 4, 7).²³ Rzeczywistość zjednoczenia z Chrystusem i w Chrystusie przez chrzest powoduje uświęcenie człowieka i szczególne wyróżnienie pośród ludzi, ponieważ staje się on wyłączną własnością Boga. Chrystus potwierdza tę jedność wyciskając na człowieku pieczęć i dając mu zadatek Ducha Świętego. Człowiek opieczętowany przez Chrystusa otrzymuje znak własności i przynależności do Boga, a zarazem potwierdzenie swojej wartości. Na dowód tego otrzymuje zadatek Ducha Świętego jako gwarancję pełni życia i szczęścia w przyszłości, którego początków może już aktualnie doświadczać (2 Kor 1, 22; Ef 1, 13n; 4, 30).²⁴

Ścisłe zjednoczenie człowieka z Chrystusem przez chrzest prowadzi do zasadniczej zmiany w człowieku, do nowego stanu egzystencji, w której jest on wolny od niewoli grzechu. Ten nowy stan oznacza wspólnotę istnienia z Bogiem w Trójcy Świętej, która jest zasadą życia, obdarza mocą i miłością Boga. Ona to uświęca i usprawiedliwia człowieka, aby stał się wyłączną własnością Boga. Potwierdzeniem tego jest pieczęć i zadatek Ducha Świętego, jako gwarancja dziedzictwa życia wiecznego. Status bytowy człowieka ulega tak głębokiemu przeobrażeniu, że staje się on przez jedność z Chrystusem "przyobleczony w Chrystusa" (Ga 3, 27). Jedność ta wyraża się poprzez fakt "zanurzenia w Chrystusie", wejście w sferę Jego Bożego życia i synostwa, a także odnowienie i odrodzenie w Duchu Świętym, którego Chrystus posyła. "Przyobleczenie się w Chrystusa" dość obrazowo wyraża wspólnotę z Chrystusem i tę godność, jakiej On udziela człowiekowi odrodzonemu do nowego życia i odnowionemu w samym jego bycie. To zaś dokonuje się na gruncie wolności i wyzwolenia w Chrystusie, czego realnym spełnieniem w przypadku każdego człowieka jest sakrament chrztu świętego (Rz 13, 14).²⁵

Przez chrzest, który włączył człowieka w Chrystusa, nastąpiło wewnętrzne odnowienie i upodobnienie do Stwórcy (Kol 3, 10) "starego człowieka" pogrążonego w grzechu. W Chrystusie powstało "nowe stworzenie" (Ga 6, 15), w Nim wszystko stało się nowe (2 Kor 5, 17). On stał się Głową ludzkości i całego stworzenia (Ef 1, 10), w Nim wszystko dostępuje zbawienia i pojednania (Kol 1, 20; 2 Kor 5, 18n). Jako "nowy Adam" (1 Kor 15, 21; Rz 5, 12) Chrystus stał się Głową odkupionej ludzkości, która jest także Jego Ciałem (Kol 1, 18; Ef 1, 22n), w Nim Bóg zjednoczył całe stworzenie

²³ Por. J. RUMAK, *Mistyka świętego Pawła Apostoła*, dz. cyt., 450-453.

²⁴ Por. F. AMIOT, "Chrzest", w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., 133.

²⁵ Por. F. MUSSNER, *Der Galaterbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 9), Freiburg-Basel-Wien Herder 1974, 262n. "Przyobleczenie się w Chrystusa" jest najlepiej zrozumiałe w świetle interpretacji mistycznej, za którą opowiada się większość katolickich egzegetów. Interpretacja moralna, wskazująca na postępowanie moralne na wzór Chrystusa, lub interpretacja jurydyczna, zakładająca wiarę w Chrystusa zbawiającego, nie wypukla wewnętrznej jedności z Chrystusem i przemiany w człowieku.

(Ef 1, 10) i obdarzył Duchem, który wewnętrznie odnawia i czyni wszystko nowym stworzeniem (Rz 8, 14-17; Ga 3, 26nn; J 1, 12).²⁶ Uczestnictwo w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa daje człowiekowi nowe życie, czyni go nowym stworzeniem, dokonuje w Nim głębokiej przemiany, równej poniekąd nowemu aktowi stworzenia, czyniąc go nowym bytem. W ten sposób powstaje w człowieku "nowe życie" (Rz 6, 4), oznaczające się "nowym duchem" (Rz 7, 6), co wyraża nowość bytu i odrodzony stan ludzkiej egzystencji. Przemiana człowieka w "nowe stworzenie" nie polega tylko na prawnej i moralnej zmianie stanu istnienia, lecz na dogłębnej i ontycznej nowości.²⁷

W ten sposób powstał "nowy człowiek" ukształtowany na podobieństwo Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego. Sam Chrystus był najdoskonalszym wzorem nowego człowieka (Ef 2, 15) i na swoje podobieństwo uczynił człowieka wyzwając go z niewoli ciała, dając mu możliwość pokonywania ciała mocą ducha (Ga 5, 16-25; Rz 8, 5-13). Nowy człowiek, odrodzony w Chrystusie, razem z Nim umarł dla grzechu (Rz 8, 10). Stał się przemieniony, a jego ciało, przez które objawił się grzech, stało się "ciałem duchowym" (1 Kor 15, 44) i ostatecznie stanie się ciałem chwalebny (Flp 3, 21). Ludzki umysł zostaje odnowiony i poddany działaniu Ducha Świętego, aby mógł kierować się wolą Bożą (Rz 12, 2; Ef 4, 23). Ta odnowa człowieka w Chrystusie ciągle postępuje: "za sprawą Ducha Pańskiego, coraz bardziej jaśniejac, upodobniamy się do Jego obrazu" (2 Kor 3, 18). W tej powszechnej odnowie ludzkości uczestniczy całe stworzenie "w nadziei, że również i ono zostanie wyzwolone z niewoli zepsucia, by uczestniczyć w wolności i chwale dzieci Bożych" (Rz 8, 21).²⁸

Nowy człowiek "stworzony według Boga, w sprawiedliwości i prawdziwej świętości" (Ef 4, 24; por. Kol 1, 28; 3, 9), trwając w Chrystusie, dostępuje gruntownej przemiany duchowej, wewnętrznego przeobrażenia bytu, stając się "człowiekiem niebieskim" (1 Kor 15, 45-49). Mówiąc o sprawiedliwości i świętości nowego człowieka nie należy pojmować tych wartości jako tylko zewnętrznych cech, lecz jako istotne i ontologiczne atrybuty ludzkiego bytu.²⁹ Doskonałość człowieka w Chrystusie, o której świadczy jego sprawiedliwość i świętość, jest wartością odzwierciedlającą więź z Chrystusem i swego rodzaju odbicie, obraz Jego doskonałości w życiu ludzkim. Najpierw Chrystus upodobił się do ludzi (Flp 2, 7n; Hbr 2, 17), aby poprzez cierpienie i śmierć doprowadzić ich do zbawienia, a więc upodobić ich do siebie, zaszczepiając w nich nowe życie a usuwając grzech (por. 2 Kor 4, 16). Ostatecznie człowiek okazuje się doskonały, gdy spełniając wolę Bożą (Kol 4, 12) dochodzi "do miary wielkości według Pełni Chrystusowej" (Ef 4, 13), dąży do przyswojenia sobie źródła pełni bytu i świętości, aby jako święty i nienaruszony byt spotkać Pana w czasie Jego przyjścia (1 Tes 5, 23). Cechą doskonałości człowieka jest stan duchowy i moralny, którego istotnym elementem jest miłość (Rz 13, 8-10; 1 Kor 13) oraz poznanie Boga (1 Kor 1, 5-8; Ef 3, 18n; Flp 1, 9; Kol 1, 10). Miłość i poznanie zmierzające ku miłowaniu Chrystusa, stanowi podstawę ludzkiej doskona-

²⁶ Por. B. REY, *Crées dans le Christ Jésus. La création nouvelle selon saint Paul*, (Lectio divina 42), Paris: Cerf 1966, 93-142.

²⁷ Por. A. JANKOWSKI, *Zarys pneumatologii Nowego Testamentu*, Kraków: PTT 1982, 54.

²⁸ Por. X. LÉON-DUFOUR, "Człowiek", w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., 189n.

²⁹ Por. J. RUMAK, *Mistyka świętego Pawła Apostoła*, dz. cyt., 453-456.

łości. Godność człowieka ujawnia się w doskonałości jego istnienia, w uzdolnieniu do pełnej miłości i poznania Boga poprzez miłość.³⁰

Więź z Jezusem Chrystusem, jaka powstaje w sakramencie Chrztu, jest więzią duchową, jest prawdziwą wspólnotą z Synem Bożym, która utrwała się na zawsze i dopełnia w eschatologii. Więź eschatologiczna, zapoczątkowana na ziemi przez chrzest (Rz 6, 3-5; Ga 3, 27), wiarę (Rz 3, 22-28; Ga 2, 16. 20), miłość (Rz 5, 5; 8, 35-39) oraz inne dary łaski, prowadzi do mistycznej jedności z Chrystusem. Wspólnota z Chrystusem posiada charakter dynamiczny, wiąże się aktualnie z podejmowaniem ludzkiej egzystencji obciążonej skutkami grzechu i osiągnięciem chwały niebieskiej razem z Nim (Rz 6, 6; 2 Kor 4, 16-18). Obok wspólnoty duchowej istnieje możliwość fizycznego zjednoczenia z Chrystusem w sakramencie Eucharystii. Przez ten sakrament człowiek uczestniczy w Ciele i Krwi Chrystusa (1 Kor 10, 16n) i następuje bardzo ściśle, organiczna więź Chrystusa z człowiekiem, a także między ludźmi tworzącymi jedno Ciało (1 Kor 10, 17). Owoce Eucharystii są wielorakie, szczególnym zaś owocem jest jedność Chrystusa z człowiekiem, która wyraża jego niezwykłą wartość.³¹

Życie, jakim żyje człowiek w Chrystusie, uwieńczone zostaje również śmiercią w Chrystusie; wszyscy żyją i umierają w Nim: "w życiu więc i śmierci należymy do Pana" (Rz 14, 8). Śmierć nie stanowi zagrożenia dla człowieka trwającego w Chrystusie i nie może go oderwać od Chrystusa (Rz 8, 38), ale raczej przybliża go do chwały, ponieważ umiera w Chrystusie: będąc z Nim żył i w Nim też zmartwychwstanie (Rz 6, 5; 1 Kor 15, 51-54; Kol 3, 4; Flp 3, 20n). Zjednoczenie z Chrystusem nawet przez śmierć wskazuje na ścisły z Nim związek i dzięki temu, że człowiek żyje w Chrystusie, jego istnienie posiada wartość niezwykłą i posiadającą zarazem cechy wolności bycia dla Chrystusa i z Chrystusem. Ten fakt ścisłego zjednoczenia Chrystusa z człowiekiem określić można jako unię mistyczną. Chrystus zjednoczony z człowiekiem wprowadza go w nowy, ontyczny stan życia duchowego³², niemal nawet w unię fizyczną, zwłaszcza w sakramencie Eucharystii. Człowiek wchodzi w unię mistyczną i staje się "bytem w Chrystusie", ponieważ w Nim powstaje nowy byt i rodzi się "nowe stworzenie" (Ef 4, 24; Kol 3, 10), a wreszcie istnieje "w Chrystusie" (Ga 6, 15) i zostaje "zanurzony w Chrystusa" (Rz 6, 3; Ga 3, 27). Jest to unia w najwyższym stopniu, istnieje na mocy wiary i chwały, w której człowiek uczestniczy oraz duchowej jedności: "ten zaś, kto się łączy z Panem, jest z Nim jednym duchem" (1 Kor 6, 17).³³

Jedność Chrystusa z człowiekiem jest uwarunkowana wiarą. Ten, kto chce być uczniem Chrystusa, zobowiązany jest zająć właściwą postawę wobec Jezusowego kerygmatu o Królestwie Bożym (Mk 1, 15) i wewnątrznie nawrócić się do Boga, wejść w rzeczywistość wiary jako łaski Bożej (Mt 16, 17). Wiara jest postawą opowiedzenia się za Chrystusem, za jednością z Nim (Mt 12, 30), i otwiera drogę do zba-

³⁰ Poznanie w sensie biblijnym winno być rozumiane jako zjednoczenie i pełne przyłgnięcie osobowości (por. Ga 4, 8) oraz właściwa ocena rzeczywistości w relacjach osobowych (por. 1 Tes 5, 12). Por. A. JAN-KOWSKI, *Zarys pneumatologii Nowego Testamentu*, dz. cyt., 54.

³¹ Por. J. RUMAK, dz. cyt., 468-472.

³² Por. L. CERFAUX, *Le chrétien dans la théologie paulinienne*, (Lectio Divina 33), Paris: Cerf 1962, 314-319.

³³ Por. J. RUMAK, dz. cyt., 479.

wienia (por. Łk 8, 12). Daje możliwość zjednoczenia z Chrystusem na drodze własnego wyrzeczenia (Mk 1, 18; Mt 10, 34-37), a zarazem uczestniczenia w Królestwie Bożym i w życiu Chrystusa (Łk 9, 62). Wiara wyzwala człowieka z niewoli grzechu i jego skutków (Mk 2, 5; 5, 34-36; 10, 52), polega bowiem na ufności w postać i moc Chrystusa. Nawrócenie i wiara w Ewangelię oraz pójście za Jezusem stworzyły podstawę zjednoczenia z Chrystusem i kształtowania fundamentalnych postaw ucznia Chrystusa.

3. Usprawiedliwienie ucznia przez wiarę w Jezusa Chrystusa

W teologii św. Pawła wiara w Ewangelię o śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa oraz wiara w samego Chrystusa jako tego, który jest spełnieniem obietnicy Boga, jest "poczytana za tytuł do usprawiedliwienia" (Rz 4, 5). Kto przyjmuje Chrystusa zbawiającego przez swoją śmierć i zmartwychwstanie oraz wyznaje, że Jezus jest Panem, w pełni jednoczy się z Nim (Rz 6, 11), w sprawiedliwości Bożej (6, 18) i w Duchu (8, 9). Wiara jest tu egzystencjalnym przyjęciem Chrystusa i podstawą zjednoczenia się z Nim, tworzy nową relację z Bogiem (Ga 2, 15n): "życie moje jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie" (2, 20). W aktach wiary człowiek zostaje objęty przez Chrystusa w całym swoim życiu i dotknięty skutkami zbawienia u samych podstaw swej egzystencji tak, że z Nim się w jakimś stopniu utożsamia. Wyznanie wiary prowadzi do zbawienia (Rz 10, 9), do zjednoczenia z Chrystusem i otwiera na Jego zbawczą ingerencję w ludzką egzystencję. Wiara w dzieło zbawcze Chrystusa stawia człowieka we właściwej relacji do Boga, ponieważ w Chrystusie zostaje usprawiedliwiony, zaś wiara w Niego czyni to usprawiedliwienie realnym (Ga 4, 5).³⁴ Chrystus przez swoją śmierć objawił sprawiedliwość Bożą (Rz 3, 21-26; Ga 2, 19nn), której człowiek dostępuje poprzez wiarę (Ga 2, 16; Rz 3, 22): "wszyscy... dostępują usprawiedliwienia darmo, z Jego łaski, poprzez odkupienie, które jest w Chrystusie Jezusie" (Rz 3, 24). Bóg bowiem wychodzi naprzeciw człowiekowi, jednoczy się z nim w Chrystusie, obdarzając darem sprawiedliwości: "łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę" (Ef 2, 8).

Usprawiedliwienie przez wiarę wiąże się z wybraniem na mocy łaski oraz przywileju przybranego synostwa Bożego (por. Rz 8, 2. 10; 2 Kor 3, 18; Ef 3, 16). "Wszyscy bowiem dzięki tej wierze jesteście synami Bożymi – w Chrystusie Jezusie" (Ga 3, 26). Wiara jednocząc z Chrystusem sprawia, że człowiek staje się w Chrystusie synem Bożym, "nowym stworzeniem" (2 Kor 5, 17), ona bowiem przemienia całkowicie człowieka, wprowadza w relację miłości z Bogiem Ojcem (Ga 4, 6), włącza go przez śmierć z Chrystusem w Jego zbawcze dzieło (Rz 6, 6. 11) i w ten sposób człowiek po prostu staje się na nowo zrodzonym (J 3, 3. 5; 1 P 1, 3). Bóg udziela łaski takiej wiary, ale należy mu zaufać (Rz 4, 16-25), być mu posłusznym (Rz 1, 5; 6, 16-18) i starać się o poznanie w wierze (1 Kor 8, 2n).³⁵

³⁴ Por. J. DUPLACY, "Wiara", w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., 1032.

³⁵ Por. E. KÄSEMANN, *Paulinische Perspektiven*, Tübingen: Mohr 1969, 140-177; F. BÖCKLE, *Freiheit und Bindung*, Kevelaer: Butzon & Bercker 1968, 9-25.

Wiara sprawdza się w miłości, w niej znajduje się kryterium wiary; jej owocem jest poznanie Boga i Jego dzieła zbawczego (Rz 3, 21-28). Na miłość i uczynki w wierze kładzie silny nacisk św. Jakub (Jk 1, 3-6; 2, 1-5). Praktyka dobrych uczynków oraz ufny kontakt z Bogiem w modlitwie (1, 6) i pobożność (1, 27; 2, 22) świadczą o jakości wiary. Wiarę bez miłości trudno byłoby pojąć (Ga 5, 6), gdyż konieczna jest w wierze wierność Chrystusowi, którego należałoby naśladować. Chrystus jako wzór doskonałej wierności wskazuje drogę naśladowania, którą podążając chrześcijanin trwa w jedności z Nim (Hbr 3, 1-6; 10, 32-39) i ma dostęp do Boga.³⁶

Wiara jest koniecznym warunkiem zjednoczenia człowieka z Chrystusem i uczestniczenia w Jego zbawczych owocach, w wyzwoleniu i dowartościowaniu ludzkiej godności. Ten, kto wierzy, "ma życie wieczne i nie idzie na sąd" (J 5, 24), chodzi w światłości (por. 12, 46) i staje się ostatecznie dzieckiem Bożym (J 1, 32). Wiara stanowiąca podstawą zjednoczenia z Chrystusem czyni człowieka "nowym stworzeniem", "nowym człowiekiem", który dostępuje duchowej przemiany i otrzymuje dary Boże, stanowiące jego ontyczne wyposażenie.³⁷ Nowy człowiek to uświęcony ludzki byt, konsekrowany, zbliżony do Boga i Jemu samemu oddany na własność (Rz 6, 19, 22). To ten, kto został usprawiedliwiony, stał się przedmiotem aktu Bożego miłosierdzia, został obdarzony zbawieniem oraz otrzymał "obfitość łaski i daru sprawiedliwości" (Rz 5, 17). Łaska oznacza nową rzeczywistość duchową, nowy stan bytu, dokładnie określa cel ludzkiej egzystencji i nadaje jej chrześcijański charakter (Rz 5, 2). Sprawdzianem bytu "nowego człowieka" jest uczestnictwo w życiu nadprzyrodzonym, w życiu Chrystusa (1 Tes 5, 10; Rz 2, 7) oraz Ducha Świętego (1 Tes 4, 8; Rz 5, 5).³⁸

Człowiek zjednoczony z Chrystusem zostaje wyniesiony do zaszczytnej godności "umiłowanego w Chrystusie" We wspólnocie z Chrystusem, umiłowanym Synem Boga Ojca, człowiek zostaje wprowadzony we wspólnotę miłości, jaka istnieje między Ojcem i Synem. Ojciec umiłował swojego Syna, a w Nim umiłował całą ludzkość, czego przykładem jest dzieło zbawienia człowieka w Chrystusie (J 10, 17). Miłość ta posiada wartość miłości synowskiej, w którą świadomie pragnie wprowadzić Chrystus swoich uczniów: "aby się tak zespolili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty mnie posłał i żeś Ty ich umiłował, tak jak Mnie umiłowales" (J 17, 23).³⁹

W Chrystusie człowiek zostaje "wybrany" na dowód tego, że został umiłowany tak jak Syn Boży (Łk 23, 35; J 1, 35). Chrystus będąc "Wybrańcem Bożym" stał się przyczyną instrumentalną naszego wybrania, naszego przeznaczenia do chwały, odkupienia i objawienia tajemnicy swojej zbawczej woli (Ef 1, 4-9). Tym wszystkim obdarzył nas Bóg "w Umiłowanym" – swoim Synu (Ef 1, 6), wprowadzając nas przez Niego w doskonałą relację miłości Ojca i Syna. W ten sposób człowiek staje się umiłowanym przez Boga w Chrystusie Jezusie (1 Tes 1, 4; 2 Tes 2, 13). W Nim Bóg "umiłował nas", to

³⁶ Por. F. MUSSNER, *Der Jakobusbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 13, f. 1), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1964, 63-72.

³⁷ Por. J. MOURoux, *Sens chrétien de l'homme*, (Théologie 6), Paris: Aubier 1945, 145-175.

³⁸ Por. L. CERFAUX, *Le chrétien dans la théologie paulinienne, dz. cyt.*, 377-395; TENZE, *Le Christ dans la théologie de Saint Paul*, (Lectio Divina 6), Paris: Cerf 1958, 160-164.

³⁹ Por. R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 4, f. 2), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1971, 378.

znaczy odkupił przez śmierć swojego umiłowanego Syna i w Nim także współżywił, wprowadzając we wspólnotę z Ojcem i Synem (Ef 2, 4-7). Chrystus stał się więc solidarny z każdym człowiekiem, dokonując wewnętrznej przemiany ludzkiej natury i wynosząc ją zarazem do godności wyrażonej w chwale Bożej. Inaczej mówiąc, Bóg Ojciec kocha ludzkość jakby poprzez miłość do swego Syna. Kochając Syna kocha w nim tych wszystkich, których on swoją naturą ludzką reprezentuje.⁴⁰ Dzieło Bożej miłości, okazanej człowiekowi w Chrystusie, odgrywa zdecydowaną rolę w wyzwoleniu człowieka do wolności i w procesie przywracania mu osobowej godności. Ma to miejsce zarówno wtedy, gdy człowiek staje się przedmiotem Bożej miłości, jak i wtedy, gdy zostaje wprowadzony we wspólnotę miłości Ojca i Syna.

Zjednoczenie z Chrystusem prowadzi więc do stworzenia nowego człowieka, którego cechuje wolność i wyjątkowa godność. Nowy człowiek otrzymuje w Jezusie Chrystusie odnowioną naturę ludzką w jej podstawowych wartościach osobowych. Ta odnowa człowieka dokonuje się w ścisłym zjednoczeniu z Chrystusem w sferze sakramentalnej, zwłaszcza przez chrzest (Rz 6, 4-7; Ga 6, 15), a także etycznej (Kol 3, 8-11) i eklezjalnej (Ef 2, 14-22). Zjednoczenie to ściśle warunkuje stan wolności człowieka i osobową wartość ludzkiego bytu.⁴¹ Z tegoż zjednoczenia wypływa imperatyw postępowania, który odsyła do idei naśladowania Chrystusa jako Mistrza i Nauczyciela.

4. Perspektywa metodologiczna idei naśladowania Chrystusa

W świetle powyższych przesłanek teologiczno-biblijnych można sformułować kilka wniosków o charakterze etycznym, istotnych dla całości kształtu życia chrześcijańskiego. Zanim to uczynimy, należy z naciskiem podkreślić, że podstawą etosu ucznia Chrystusa w Nowym Testamencie jest stan ontyczny człowieka ochrzczonego, który zostaje wyzwolony od grzechu i uzdolniony łaską chrztu do aktów osobowych, zwłaszcza zaś do naśladowania Chrystusa jako swego Nauczyciela i Mistrza. Być uczniem Chrystusa, to szczególna godność i wolność bycia w ontologicznej prawdzie, którą człowiek nosi w sobie od momentu chrztu. Uczeń Chrystusa zostaje tak ściśle zjednoczony ze swoim Nauczycielem, że otrzymuje od Niego ontyczne wyposażenie w łaskę, która bytowo przemienia go i uzdalnia do naśladowania swego Mistrza. Z tego stanu ontologicznego pochodzi imperatyw działania, który w gruncie rzeczy polega na synowskim spełnianiu, za przykładem Jezusa, woli Ojca.

Analiza egzystencjalno-personalistyczna tekstów Nowego Testamentu, a zwłaszcza listów św. Pawła, pozwala wnioskować, że idea naśladowania Chrystusa odwodzi się do ontycznego fundamentu, który jest dany człowiekowi przez osobowe z Nim zjednoczenie.⁴² To zjednoczenie z Chrystusem jest warunkiem nowej egzystencji i nowego sposobu bycia. Z tego zjednoczenia nie wynika obowiązek imitowania Jezusa w sensie

⁴⁰ Por. K. ROMANIUK, *L'amour du Père et du fils dans la sotériologie de saint Paul*, (Analecta Biblica 15), Roma : Pontificio Istituto Biblico 1961, 239-270.

⁴¹ Por. A. GELIN, *Pismo święte o człowieku*, tł. D. Szumska, (Znaki Czasu 18), Paris: Editions du Dialogue 1971, 153n.

⁴² Por. R.S. ZDZIARSTEK, *Chrystianologia świętego Pawła*, t. 1: *Aspekt ontyczny*, Kraków: PTT 1989, 169-260.

dosłownego naśladowania Jego sposobu bycia, gdyż pod tym względem jest On całkowicie niedościgniony. Chodzi bardziej o kreowanie w sobie takich postaw i uczuć, jakie były w Jezusie, zwłaszcza w Jego relacji do Ojca. To zaś jest możliwe, jeśli w życiu człowieka będzie rzeczywiście obecne życie Chrystusa, który w każdym ochrzczonym kształtuje postawę ucznia otwartego na imperatyw miłości i synowskiego posłuszeństwa woli Ojca (*Veritatis Splendor* 19).

Etos ucznia Chrystusa jest w gruncie rzeczy etosem wolności człowieka odkupionego i powołanego do doskonałości ontycznej i moralnej. Idea wolności w tym etosie jest fundamentalna, a zarazem z punktu widzenia antropologicznego i moralnego najbardziej problematyczna. Chodzi tu bowiem nie o jakąkolwiek wolność lub wolność absolutną, czy też o wolność dla samej wolności, a więc zupełnie samowolną i arbitralną, lecz o wolność racjonalną i w tym sensie również moralną. Z perspektywy antropologicznej jest to wolność ontologiczna, będąca zdolnością człowieka do spełniania dobra i autorealizacji w swym powołaniu pełni życia osobowego. Z perspektywy zaś teologicznej jest to wolność uczestnicząca w zamyśle stwórczym i zbawczym Boga, a więc odpowiadająca naturalnemu i nadprzyrodzonemu porządkowi osobowego istnienia człowieka.

Jeśli wolność miałaby odpowiadać autonomii działania, to równałaby się przede wszystkim ludzkiej autonomii uczestniczącej w teonomii, tj. w porządku stwórczym i zbawczym, jaki Bóg związał z istnieniem człowieka i jego przeznaczeniem. Dlatego też za punkt wyjścia należałoby wziąć ideę teonomii uczestniczącej, a więc zamyśłu stwórczego i zbawczego Boga w stosunku do człowieka. W relacjach między chrześcijaninem i Chrystusem, uczniem i Nauczycielem, będzie to swoista Chrystonomia, która oznacza porządek życia, jaki Chrystus wiąże z życiem chrześcijańskim. Podkreślmy jeszcze raz, że jest to porządek ustanowiony w ontologii nowego bytu i zadany w etycznej strukturze bycia. Tak więc to, co stanowi uzasadnienie bytu, znajduje przełożenie na moralność działania. Etos wolności ucznia Chrystusa kształtuje się nie pod wpływem formalnych, tj. heteronomicznych imperatywów działania, lecz pod wpływem zinterioryzowanej mocy łaski, tj. ontologicznej przemiany bytu i ludzkiej egzystencji.⁴³ Imperatyw bycia wolnym i postępowanie w wolności wyrastają z wewnętrznej potrzeby, a nawet konieczności bycia tym, kim się jest w sobie, a więc z mocy wewnętrznej prawdy o sobie.

Nie może być zaskoczenia, że encyklika Jana Pawła II *Veritatis Splendor* bierze za podstawę rozważań nad moralnością chrześcijańską powołanie młodzieńca do naśladowania Chrystusa. Czy jednak *sequela Christi*, która przez wieki była kategorią kluczową dla pojmowania moralności chrześcijańskiej,⁴⁴ pozostaje nadal operatywna w teologii moralnej? Pozytywna odpowiedź zakłada pewną korektę: nie może to być zwyczajna imitacja Chrystusa, lecz wydobywanie ontologicznego i egzystencjalnego uzdolnienia do pełnienia czynów miłości,⁴⁵ a więc tych samych postaw i uczuć, które

⁴³ Por. H. LANGKAMMER, *Etyka Nowego Testamentu*, Wrocław : WKA 1985, 159-163.

⁴⁴ Por. *Powołanie chrześcijańskie. Zarys teologii moralnej*, t. 1: *Istota powołania chrześcijańskiego*, red. B. INLENDER, S. SMOLEŃSKI, S. PODGÓRSKI, Opole: Wyd. św. Krzyża 1978, 42n.

⁴⁵ Por. H. LANGKAMMER, *Etyka Nowego Testamentu*, dz. cyt., 93-98.

były w Chrystusie, jego całkowitym oddaniu woli Ojca (Rz 15, 5). Teologia moralna, podejmując ideę naśladowania Chrystusa, nie może się ograniczać do formalnej strony zobowiązań płynących z powołania chrześcijańskiego, lecz zobowiązana jest akcentować ontologiczną kondycję człowieka, przekształconego przez łaskę dla nowości życia w Chrystusie.⁴⁶ Wówczas norma moralna nie jawi się jako zewnętrzna i heteronomiczna, lecz głęboko zinterioryzowana na podstawie doświadczenia i świadomości ontologii bycia w Chrystusie.⁴⁷ Staje się także bardziej zrozumiałe, że Bóg nakazuje człowiekowi to, co odpowiada wewnętrznej strukturze osobowego bytu człowieka i ją spełnia.

Reasumując podkreślmy, że wolność ucznia Chrystusa polega na naśladowaniu Chrystusa jako Nauczyciela i Mistrza. Taka wolność jest w rzeczywistości wolnością uczestniczącą, otwartą na głęboką relację osobową z tym, który jest „Drogą, Prawdą i Życiem” (J 14, 6). W relacji osobowej i głębokim ontycznym związku z Chrystusem znajduje się podstawa etosu ucznia Chrystusa, a także całościowo pojętego etosu życia chrześcijańskiego. Idea naśladowania Chrystusa opiera się na osobowej wolności w Chrystusie i z tej wolności wyrasta. Jest ona doskonałym odzwierciedleniem etosu wolności, a więc ontologicznej zdolności do pójścia za Jezusem, do postępowania za Jego prawem życia i miłości, do trwania w pokoju i radości.

ETHOS DE LA LIBERTÉ DU DISCIPLE DE CHRIST DANS LA THÉOLOGIE DU NOUVEAU TESTAMENT

Résumé

L'idée de la *sequela Christi* dans l'histoire de la théologie morale a été réalisée à plusieurs reprises. Pourtant elle est devenue peu opératoire à cause du manque de la perspective ontologique, en se tournant vers la fonction formelle de l'impératif éthique ou de l'idée de la simple vocation chrétienne. L'étude qui est ici proposée tend vers l'approfondissement théologique de cette idée dans le message du Nouveau Testament à l'aide de l'analyse existentiel-personnaliste. A l'issue de cette analyse il nous est donnée la vision de la vie chrétienne comprise comme celle qui constitue l'ethos de la liberté du disciple de Christ. Les principes de cet ethos se fondent dans l'ontologie de l'homme sauvé, constituant la source de toute action humaine, y compris de la liberté d'être.

Słowa kluczowe: *sequela Christi*, naśladowanie Chrystusa, etos wolności chrześcijańskiej, teologia biblijna, etyka biblijna, etyka ucznia Chrystusa.

Keywords: *sequela Christi*, following Christ, ethos of Christian freedom, theology of biblical doctrine, ethics of biblical doctrine, ethics of the disciple of Christ.

⁴⁶ Por. B. HÄRING, *Nauka Chrystusa. Teologia moralna*, t. 1 *Zasadnicza postać chrześcijańskiego życia. Teologia moralna ogólna*, t. 1, tł. J. Klenowski, Poznań: Pallottinum 1962, 80n.

⁴⁷ Por. K.H. SCHELKLE, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3: *Etos*, Kraków; WAM 1984, 15-22.